

ODNOS IZMEĐU ATRIBUCIJA PARTNEROVA NEGATIVNOG PONAŠANJA I SUBJEKTIVNE KVALITETE BRAKA

Efekt učestalosti partnerova negativnog ponašanja

VERA ĆUBELA
ANDREA RAKIĆ*
Filozofski fakultet u Zadru
Faculty of Philosophy in Zadar

UDK/UDC: 159.922.1
Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Primljeno
: 2001-11-12
Received

U radu je prikazano istraživanje koje je imalo za cilj utvrditi da li učestalost partnerova negativnog ponašanja posreduje u vezi između bračnog nezadovoljstva i tendencije da se takvo partnerovo ponašanje atribuiraju internalnom, stabilnom i globalnom uzroku, te da se partner percipira kao odgovoran i kriv za takvo ponašanje, koja je utvrđena u prethodnim istraživanjima (Hewstone i Fincham, 1996). U istraživanju je sudjelovalo 99 muškaraca i 103 žene, koji su bili u braku u prosjeku oko 4 godine. Osim subjektivne kvalitete braka koja je mjerena *Upitnikom bračne usklađenosti* (Locke i Wallace, 1959) i atribucija negativnog ponašanja partnera koje mjeri *Upitnik atribucija u vezi* (Fincham i Bradbury, 1992), ispitana je i učestalost negativnih ponašanja opisanih u Upitniku atribucija u vezi.

Sukladno našem očekivanju, povezanost između bračnog zadovoljstva i spomenutog obrasca atribucija partnerova negativnog ponašanja bila je izraženija u skupini respondenata s većim procjenama učestalosti takvog partnerova ponašanja tijekom posljednjih mjesec dana. Kad se učestalost ovog negativnog partnerova ponašanja statistički kontrolira, povezanost pojedinih atribucija i bračnog zadovoljstva značajno se smanjuje, ali ostaje značajna. Od atribucija koje mjeri Upitnik

---

* Profesorica psihologije, diplomirala na Filozofskom fakultetu u Zadru.

atribucija u vezi, najefikasnijim prediktorima bračne usklađenosti pokazale su se kauzalne atribucije negativnog ponašanja, posebice kauzalna stabilnost. U interpretaciji relativne neefikasnosti atribucija odgovornosti i krivnje u objašnjavanju varijance bračne usklađenosti razmotrena je primjernost načina na koje su one operacionalno definirane u Upitniku atribucija u vezi.

KLJUČNE RIJEČI: kvaliteta braka, bračno zadovoljstvo, kauzalne atribucije, odgovornost, krivnja

Uvod

Brak je jedan od najsaljantnijih odnosa u životu pojedinca, čija kvaliteta značajno utječe na mnoga druga područja njegova funkcioniranja. Stoga ne čudi što je pitanjima kvalitete bračne interakcije, njezinih determinanti i posljedica posvećena velika pažnja u literaturi. Jedan od konceptualnih pristupa u ovoj domeni usredotočuje se na kognitivne procese koji određuju percepciju specifičnih događaja tijekom bračne interakcije, kao i ukupne kvalitete braka, uključujući i evaluaciju te kvalitete (tj. zadovoljstvo brakom). Pritom se, naročito u novije vrijeme, važna uloga pripisuje atribucijskim procesima za koje se pretpostavlja da mogu ne samo odražavati opće stanje bračnih odnosa nego i utjecati na njihovu kvalitetu (npr. Bradbury i Fincham, 1990; Brehm, 1992; Fincham i sur., 1987; Karney i Bradbury, 1995; Karney i sur., 1994; Laughrea i sur., 1997; Pléchaty i sur., 1994; Weiner, 1995). Na primjer, atribucije su češće tijekom bračnih sukoba i općenito za negativne, neugodne događaje u braku (Brehm, 1992; Holtzworth-Munroe i Jacobson, 1985; Karney i Bradbury, 1995). Atribucije tijekom bračnih sukoba mogu dovesti do – često nerješivog – neslaganja oko motiva. Razina ovakvih sukoba motiva (tj. sukoba oko toga *zašto* je netko postupio na određeni način) jedan je od najboljih pojedinačnih prediktora bračnog zadovoljstva (Brehm, 1992).

K tome, opće je zapažanje da su pojedinci koji su svojim brakom u osnovi zadovoljni također skloniji pozitivno ponašanje svojih partnera atribuirati internalnim, stabilnim i globalnim uzrocima (tj. interpretirati ih kao posljedicu nekih stabilnih karakteristika partnera koje utječu i na druga područja veze), dok su negativno ponašanja partnera skloniji pripisivati situacijskim utjecajima, koji su po prirodi privremeni i specifični po opsegu svog utjecaja na vezu. Nasuprot tome, oni koji su svojim brakom nezadovoljni pokazuju suprotan obrazac atribucija za pozitivna i negativna ponašanja (v. npr. Baucom i

sur., 1989; Bradbury i sur., 1996; Brehm, 1992; Veroff i sur., 2000). Ova zapažanja - posebice u vezi s atribucijama negativnog ponašanja - imaju prilično veliku empirijsku potporu. Na primjer, Baucom i suradnici (1989), Bradbury i suradnici (1996), te Karney i suradnici (1994) utvrdili su da su pojedinci koji su manje zadovoljni svojim brakom i procjenjuju ga neusklađenijim (tj. imaju niže rezultate na mjerama kao što je Upitnik bračne usklađenosti; v. odjeljak o metodi), skloniji procjeni da je uzrok različitih negativnih ponašanja partnera prema njima u samom partneru, stabilniji u vremenu i da utječe na različita područja njihove veze, te da su takva ponašanja intencionalna i motivirana zadovoljavanjem nekih sebičnih interesa. Što se tiče atribucija *pozitivnog* ponašanja partnera, rezultati su manje konzistentni (v. Baucom i sur., 1989; Bradbury i Fincham, 1990). Jedno od glavnih objašnjenja te nekonzistentije jest da je pozitivno ponašanje prema partneru (naročito one vrste pozitivnog ponašanja koje su korištene kao stimulus situacije u dosadašnjim istraživanjima, poput "*Partner Vam je izrekao kompliment*" ili "*Partner Vam pokazuje više ljubavi i nježnosti nego inače*") u braku zapravo očekivano i stoga manje dijagnostično i relevantno za procjenu kvalitete odnosa i zadovoljstvo odnosom nego negativno ponašanje¹. Iz istog razloga, za negativno ponašanje je vjerojatnije da će potaknuti atribucijske procese. Poznato je, naime, da je vjerojatnost spontanijih kauzalnih atribucija veća ako je riječ o neočekivanim i negativnim događajima (Wong i Weiner, 1981, prema Weiner, 1995; Bradbury i Fincham, 1990). K tome, ima nalaza da oni koji su svojim brakom nezadovoljni češće pokazuju određeni atribucijski stil za događaje u braku općenito i, posebice, za partnerovo ponašanje, tj. da razvijaju jedan određeni način tumačenja partnerova (naročito negativnog) ponašanja i koriste ga u različitim kontekstima (Baucom i sur., 1989).

Kao što je već rečeno, spomenuti obrasci atribucija partnerova ponašanja nisu samo odraz općeg stanja veze, nego mogu na to stanje i utjecati. Kao i druge kognicije, i atribucije događaja u braku mogu služiti isticanju ili umanjivanju implikacija koje pojedini događaji ili ponašanje partnera imaju, te na taj način doprinosti bračnom (ne)zadovoljstvu (Baucom i sur., 1989; Fincham i Bradbury, 1992; Hewstone i Fincham, 1996; Weiner, 1995). Tako atribucije partnerova pozitivnog ponašanja internalnim, stabilnim i globalnim

---

¹ Kako su istraživanja nekih drugih aspekata bračne interakcije (npr. komunikacijskih procesa) pokazala da je prisutnost negativnih događaja ili aspekata braka značajnija determinanta bračnog zadovoljstva negoli odsutnost pozitivnih, i ova razlika između atribucija pozitivnog i negativnog ponašanja partnera može biti još jedna manifestacija tog fenomena (v. Baucom i sur., 1989; Duck, 1998).

uzrocima i/ili negativnog ponašanja eksternalnim, nestabilnim i specifičnim uzrocima (za koje smo već rekli da su češće kod onih koji su svojim brakom zadovoljni) mogu služiti pojačanju učinka pozitivnog i slabljenju učinka negativnog ponašanja. Iako takav obrazac atribucija, koji reflektira tendenciju naglašavanja partnerova pozitivnog ponašanja i umanjivanja njegova negativnog ponašanja, može biti posljedica različitih faktora (uključujući i kvalitetu braka), njegovo korištenje može, dugoročno gledajući, jačati inicijalnu emocionalnu kvalitetu veze, odnosno u ovom slučaju doprinosti zadovoljstvu brakom. Nasuprot tome, obrazac atribucija pozitivnog i/ili negativnog partnerova ponašanja koji je češći kod onih koji su kvalitetom svog braka nezadovoljni reflektira suprotnu tendenciju (naglašavanja negativnih i umanjivanja pozitivnih događaja u braku) koja ne doprinosi kvaliteti veze i njezinu jačanju, već naprotiv i sama doprinosi reduciranju kvalitete odnosa i bračnom nezadovoljstvu. Drugim riječima, ovakvo tumačenje atribucijskih procesa u braku pretpostavlja da atribucije utječu na zadovoljstvo brakom, te da se razlike u zadovoljstvu mogu – barem donekle – pripisati i razlikama u atribucijama. Najeksplicitniju potporu ovom tumačenju pružili su rezultati nekih longitudinalnih istraživanja (npr. Fincham i Bradbury, 1987, 1993; Fincham i sur., 1995; prema Hewstone i Fincham, 1996). Naime, utvrđeno je da su inicijalne atribucije partnerova ponašanja efikasan prediktor kasnijeg zadovoljstva brakom, ali ne i obrnuto. Čini se da je riječ o obrascu odnosa između atribucija i kasnijeg zadovoljstva brakom koji je stabilan s obzirom na trajanje braka jer je utvrđen i u istraživanjima sa skupinama mladenaca (npr. Fincham i sur., 1995) kao i kod onih koji su dulje u braku (prema Hewstone i Fincham, 1996).

Jedno važno pitanje koje se u vezi s ovom relacijom atribucija i zadovoljstva može postaviti, tiče se uloge koju u toj relaciji imaju neki drugi faktori koji su s njima povezani. Primjerice, obrazac atribucija kod nezadovoljnih partnera odgovara onome koji inače koriste depresivne osobe (Weiner, 1995; Baucom i sur., 1989)². K tome, depresivnost je u negativnoj vezi sa zadovoljstvom brakom (Bradbury i sur., 1996). Stoga je opravdano pretpostaviti da se povezanost atribucija i zadovoljstva brakom može pripisati i njihovim relacijama s depresivnošću. Istraživanja koja su se bavila ovim problemom, pokazala su međutim da veza atribucija i zadovoljstva brakom ostaje značajna i nakon kontrole razine depresivnosti (Bradbury i sur., 1996; Fincham i Bradbury, 1993). Slično je utvrđeno i u istraživanjima koja su se bavila ulogom srdžbe (Senchak i Leonard, 1993, prema Hewstone i Fincham,

² Bradbury i Fincham (1990) navode također da je teorijski i istraživački interes za atribucijske procese u braku bio zapravo dijelom potaknut upravo spoznajama o ulozi atribucija kod depresije.

1996) i negativnog afektiviteta općenito (Karney i sur., 1994). Štoviše, Brehm (1992) navodi da atribucije koje ljudi donose za događaje u braku tijekom vremena mogu i same postati faktor koji utječe na razinu negativnog afektiviteta, posebice depresivnosti. Naime, obrazac koji karakterizira one koji su nezadovoljni brakom može doprinosti destruktivnoj interakciji u braku (npr. izazivati ili poticati partnerovu hostilnost i nekooperativnost u situacijama konflikta) i na taj način jačati stres u braku, pesimizam i depresivno raspoloženje.

Jedno od pitanja koje dosadašnja istraživanja ostavljaju neriješenim, odnosi se na to što zapravo uzrokuje obrazac atribucija koje su povezane s bračnim nezadovoljstvom i depresijom. Konkretno, takve atribucije mogu biti posljedica nesretnih, konfliktom opterećenih veza (pa samo dodatno povećavaju stres u braku), odnosno visoke učestalosti negativnih događaja općenito i/ili nekih specifičnih negativnih ponašanja i događaja koja ih "okidaju". Moguće je također da su neki pojedinci skloniji reagirati ovakvim atribucijama i na minorne probleme u vezi. Drugim riječima, iako nalazi nekih istraživanja pokazuju da atribucije utječu na kvalitetu veze, korištenje specifičnih atribucijskih obrazaca može biti povezano s nekim faktorima u vezi s kvalitetom veze i sa samim partnerima koji "okidaju" takve obrasce ili doprinose njihovu ustaljivanju. Primjerice, iako će negativno ponašanje partnera potaknuti atribucijske procese, ti procesi će se možda značajnije odraziti na percepciju kvalitete braka i vlastito zadovoljstvo brakom ako je riječ o ponašanju koje se percipira kao relativno važno ili ako se često javlja. Učestalost nekog ponašanja, na primjer, rezultat će vjerojatno atribucijom stabilnom uzroku, što - u slučaju negativnog ponašanja koje se atribuiraju samom partneru - može biti interpretirano u terminima nemogućnosti ili male vjerojatnosti promjene i, zbog toga, voditi reduciranju zadovoljstva. U prethodnim istraživanjima učestalost ponašanja za koje su ispitanici donosili atribucije, koliko je poznato, uglavnom nije kontrolirana. U dostupnoj literaturi samo Fincham i Bradbury (1992) navode da su u jednoj od prvih primjena svog Upitnika atribucija u vezi tražili od ispitanika da procijene i stvarnu učestalost različitih negativnih ponašanja za koja na tom upitniku ispitanici donose atribucije. Kako su željeli prvenstveno utvrditi da li se opisi negativnih ponašanja odnose na ponašanja koja su relativno uobičajena u braku, ovi su se autori, međutim, zadovoljili konstatacijom da su procjene učestalosti pojedinih ponašanja bile oko sredine skale procjene. Jedan od razloga zbog čega u ovom kao i u drugim istraživanjima relacije ovih procjena učestalosti partnerova negativnog ponašanja s atribucijama i bračnim zadovoljstvom nisu bile

predmetom analize, može biti i to što je percipirana razina takvih ponašanja vjerojatno i sama pokazatelj bračnog zadovoljstva. Ipak, ona bi i sama po sebi mogla utjecati na atribucije partnerova ponašanja i/ili njihovu vezu s doživljajem kvalitete braka.

Provjera ove pretpostavke bila je jedan od osnovnih ciljeva našeg istraživanja. Konkretno, željeli smo utvrditi da li i na koji način percipirana učestalost negativnog ponašanja partnera posreduje u vezi između atribucija takvog ponašanja i subjektivne kvalitete braka. Naša je polazna pretpostavka bila da veće procjene učestalosti takvog ponašanja ne moraju samo reflektirati opažanje trajnijeg ili privremenog pogoršanja u kvaliteti bračnih odnosa (što bi se trebalo očitovati u nepovoljnijoj evaluaciji kvalitete braka, odnosno reduciranju bračnog zadovoljstva s porastom procjena učestalosti takvog ponašanja), već da opažanje velike učestalosti takvih ponašanja potiče i atribucijsku aktivnost i, nadalje, da sama atribucijska aktivnost može dodatno doprinositi reduciranju bračnog zadovoljstva ako atribucije tog ponašanja odgovaraju spomenutom "maladaptivnom" obrascu atribucija negativnog ponašanja. Konkretno, pretpostavili smo da će evaluacija kvalitete braka biti u negativnoj vezi s tendencijom atribuiranja partnerova negativnog ponašanja internalnim, stabilnim i/ili globalnim uzrocima, kao i s tendencijom da se partneru atribuiraju odgovornost i krivnja za takva ponašanja prvenstveno onda kad je razina partnerova negativnog ponašanja srazmjerno visoka. Time ne želimo sugerirati da i srazmjerno rijetko negativno ponašanje partnera ne potiče atribucijske procese, nego pretpostavljamo da se u tom slučaju atribucijska aktivnost ne mora značajnije odražavati i u evaluaciji kvalitete braka općenito. Nadalje, ako je zadovoljstvo brakom određeno samom učestalošću negativnog ponašanja a ne i njegovim atribucijama, onda bi učestalost negativnog ponašanja trebala biti medijator a ne moderator povezanosti atribucija i zadovoljstva. Drugim riječima, nakon kontrole učestalosti negativnog ponašanja, povezanost zadovoljstva brakom i atribucija tog ponašanja ne bi trebala biti značajna.

Dodatni je cilj našeg istraživanja bio da u skupini naših ispitanika provjerimo stabilnost nalaza prethodnih istraživanja relacije kvalitete braka i atribucija negativnog ponašanja partnera, te поближе ispitamo doprinos pojedinih tipova atribucija objašnjavanju varijance subjektivne kvalitete braka. Iako danas postoje neki generalni atribucijski modeli, kojima se nastoje objasniti atribucijski procesi u vezi s različitim fenomenima i u različitim domenama funkcioniranja pojedinca (npr. Weinerov model), istraživanja atribucija u braku i intimnim vezama općenito razvijala su se manje-više nezavisno o tim

modelima i koristila su ne samo mjere različitih specifičnih atribucija nego katkada i neke mjere koje s atribucijama nemaju direktne veze (npr. stavovi) (Bradbury i Fincham, 1990). U nastojanju da integriraju spoznaje iz ovih istraživanja, Fincham i Bradbury (1990) predložili su distinkciju između tri tipa atribucija: kauzalne atribucije, atribucije odgovornosti, te atribucije krivnje. Na toj se distinkciji temelji i Upitnik atribucija u vezi (Fincham i Bradbury, 1992), koji smo primijenili u našem istraživanju. Ovaj upitnik, koliko je poznato, kod nas do sada nije primjenjivan, niti su sustavno ispitivane relacije atribucija u braku i bračnog zadovoljstva. Isto vrijedi i za skalu kvalitete braka koju smo primijenili u ovom istraživanju. Iako se o (subjektivnoj) kvaliteti braka može donekle zaključivati i na osnovi procjena zadovoljstva brakom, u istraživanjima atribucijskih procesa uobičajeno se koriste mjere bračne usklađenosti (naročito Upitnik bračne usklađenosti Lockeja i Wallacea, koji je opisan u sljedećem odjeljku), koja se definira kao ishod ne samo globalne evaluacije braka (tj. sreće ili zadovoljstva brakom) već i stupnja (ne)slaganja partnera u vezi s pitanjima koja su važna za brak, zatim razine osobne i interpersonalne tenzije te problematičnih razlika među partnerima (Kluwer, 2000). Kako su neki podaci o karakteristikama Upitnika bračne usklađenosti već prezentirani u jednom prikazu ovog upitnika (Čubela, 2002), u ovom smo se radu srazmjerno više usredotočili na prikaz karakteristika upitnika kojim su mjerene atribucije partnerova ponašanja i, naravno, njegove relacije s Upitnikom bračne usklađenosti.

Metoda

Podaci prikazani u ovom radu prikupljeni su u jednom širem istraživanju u kome je sudjelovalo 99 muškaraca i 103 žene u dobi između 21 i 37 godina ($M=29.1$, $\sigma=3.453$). Žene su u prosjeku mlađe od muškaraca ($M\bar{z}=28.1$, $Mm=30.1$, $t=-4.350$, $p=.00$) i dulje su u braku nego muškarci ($M\bar{z}=4.8$, $Mm=3.9$, $t=2.155$, $p=.03$). U cijelom uzorku trajanje braka variralo je u rasponu između godinu dana i 16 godina ($M=4.3$, $\sigma=3.094$). Važno je istaknuti da su neki muškarci i žene koji su sudjelovali u ovom istraživanju i bračni partneri. Naime, kako su sudionici uglavnom popunjavali upitnike u svojim domovima, i bračni je partner, ako je u to vrijeme bio prisutan, zamoljen za sudjelovanje u istraživanju. Međutim, posebna evidencija o tome nije vođena, pa se ne može navesti točan broj niti naknadno identificirati parove koji su sudjelovali u istraživanju.

Kao pokazatelj **bračnog zadovoljstva**, odnosno **percipirane kvalitete braka** korišten je rezultat na Skali bračne usklađenosti (*Marital Adjustment Scale, MAT*)³. Riječ je o instrumentu koji su još 1959. godine konstruirali Locke i Wallace i koji je od tada jedna od najčešće korištenih samoizvještajnih mjera bračnog zadovoljstva i kvalitete braka općenito (Freeston i Pléchaty, 1997; Kluwer, 2000). Na hrvatski su ga prevele autorice ovog istraživanja (v. Čubela, 2002).

Skala bračne usklađenosti sastoji se od 15 čestica koje se odnose na procjenu *generalnog zadovoljstva brakom i partnerom* (npr. koliko je ispitanik sretan u svom braku; da li bi – kad bi mogao ponovno birati – birao istog partnera), stupnja (*ne*)*slaganja s partnerom oko različitih pitanja* (npr. seksualni odnosi, način organiziranja slobodnog vremena ili raspodjela obiteljskog novca), te *stila veze* (način rješavanja bračnih sukoba, usklađenost preferencija za slobodno vrijeme, broj aktivnosti u kojima partneri zajedno sudjeluju) (Freeston i Pléchaty, 1997). Uz tradicionalni sistem bodovanja odgovora koji su predložili autori ove skale, u novije se vrijeme koriste i neki drukčiji načini bodovanja, poput tzv. Huntova sistema koji izbjegava diferencijalno ponderiranje, ili ključa koji su predložili Freeston i Pléchaty, u kome je zadržano tradicionalno diferencijalno ponderiranje, ali i promijenjen zastarjeli način ponderiranja nekih čestica, poput nejednakog bodovanja muževa i ženina popuštanja u konfliktnoj situaciji (v. Freeston i Pléchaty, 1997). U ovom je istraživanju korišten zadnji navedeni način bodovanja čestica, u kome je teoretski raspon rezultata između 0 i 158 bodova. Rezultati naših ispitanika kretali su se u rasponu od 40 do 156 bodova. Prosječni rezultat u cijelom uzorku iznosio je $M=113.2$ ($\sigma=26.183$), pri čemu se muškarci i žene nisu značajno razlikovali ($Mm=110.4$, $Mž=115.8$, $t=-1.472$, $p=.14$). U analizi latentne strukture procjena dobivenih u cijelom uzorku, koja je provedena pod modelom zajedničkih faktora, izlučen je jedan faktor s karakterističnim korijenom većim od 1, koji objašnjava 31.2% zajedničke varijance čestica ovog upitnika. Sve čestice imaju zadovoljavajuće visoke saturacije na ovom faktoru (.31 ili veće). Pouzdanost tipa nutarnje konzistencije također je zadovoljavajuće visoka ($\alpha=.78$).

Atribucije partnerova negativnog ponašanja mjerene su hrvatskom verzijom Upitnika atribucija u vezi (*Relationship Attribution Measure, RAM*)⁴, koji su konstruirali Fincham i Bradbury 1992. Kao i MAT, i ovaj su upitnik na

³ Detaljni podaci o sadržaju i mjernim karakteristikama ovog instrumenta mogu se naći kod Čubela (2002).

⁴ Skala je u cijelosti prikazana kod Fincham i Bradbury (1992).

hrvatski prevele autorice ovog istraživanja. Upitnik se sastoji od kratkog opisa osam hipotetskih negativnih ponašanja partnera koja se relativno često pojavljuju u braku (npr. *Vaš partner kritizira nešto što ste rekli; Vaš partner je ravnodušan i distanciran; Vaš partner ne pokazuje razumijevanje za nešto što ste učinili*). Od ispitanika se traži da zamisli takvo ponašanje svog partnera i da svako od njih procijeni na šest skala procjene, od kojih prve tri predstavljaju operacionalizaciju triju dimenzija *kauzalnih atribucija* negativnog ponašanja (internalni lokus, stabilnost i globalnost uzroka takvog ponašanja), sljedeće se dvije odnose na ono što autori upitnika nazivaju *atribucijama odgovornosti* (procjene intencionalnosti i (ne)sebične motiviranosti datog ponašanja), dok se zadnja odnosi na *atribuciju krivnje*. Konkretno, ispitanik za svako ponašanje na skali Likertova tipa od šest stupnjeva (1=izrazito se na slažem, 6=izrazito se slažem) procjenjuje stupanj u kome smatra da je uzrok navedenog ponašanja u samom partneru (*internalnost uzroka*), da se taj uzrok teško može promijeniti (*stabilnost uzroka*) i da utječe i na druga područja njihove veze (*globalnost uzroka*), zatim da je partner na taj način postupio prije namjerno negoli nesvjesno (*intencionalnost ponašanja*), te da je dato ponašanje motivirano sebičnim interesom (*sebična motiviranost ponašanja*) i da zavređuje prijekor (*partnerova krivnja*). Rezultat ispitanika može se odrediti kao zbroj ili, kao u ovom istraživanju, prosječna vrijednost procjena koje je za svih osam opisanih ponašanja dao na istoj atribucijskoj dimenziji. Prosječne vrijednosti ovako definiranih rezultata koje su dobivene na pojedinim subskalama u cijelom uzorku, kao i pripadajuće vrijednosti Cronbachova alpha koeficijenta, prikazane su u Tablici 1. U prilog homogenosti ovih mjera pojedinih *kauzalnih atribucija* partnerova negativnog ponašanja te *atribucija odgovornosti* i *krivnje* za ta ponašanja, govore i rezultati analiza latentne strukture procjena negativnih ponašanja na pojedinim skalama: u svim faktorskim analizama, koje su provedene pod modelom zajedničkih faktora, s kvadriranim koeficijentima multiple korelacije kao procjenama komunaliteta i uz Kaiser-Guttmanov kriterij za određivanje značajnih faktora, procjene osam ponašanja definirale su jedan faktor, koji je objašnjavao između 44.8% (procjene *internalnosti uzroka* ponašanja) i 60.8% (procjene *ne/sebične motiviranosti ponašanja*) njihove zajedničke varijance. Dobivene vrijednosti alpha koeficijenta također su u skladu s podacima koji se o unutarnjoj konzistenciji ovih subskala navode u literaturi (v. Fincham i Bradbury, 1992; Karney i sur., 1994).

Tablica 1. *Prikaz nekih osnovnih statistika pojedinih subskala Upitnika atribucija u vezi*

SUBSKALA	M	σ	raspon	α
Internalnost uzroka ponašanja	3,2	1,101	1 – 6	,868
Stabilnost uzroka ponašanja	3,0	1,067	1 - 5,9	,882
Globalnost uzroka ponašanja	3,3	1,129	1 – 6	,895
Intencionalnost ponašanja	2,6	1,125	1 - 5,9	,905
Sebična motiviranost ponašanja	2,6	1,200	1 – 6	,925
Partnerova krivnja (prijekor)	3,5	1,234	1 – 6	,886

Za određivanje učestalosti partnerova negativnog ponašanja iskorišteni su primjeri negativnog ponašanja iz prethodno opisanog Upitnika atribucija u vezi. Konkretno, nakon procjenjivanja uzroka, odgovornosti, intencionalnosti i krivnje, za svako od osam navedenih ponašanja ispitanici su trebali procijeniti i koliko često je u posljednjih mjesec dana njihov bračni partner(ica) postupio(la) na opisani način. Pritom je korištena skala procjene od pet stupnjeva (0=nikad, 1=rijetko, 2=ponekad, 3=često i 4=stalno). Kako su ove procjene učestalosti pojedinih ponašanja saturirale jedan faktor, koji objašnjava 47.5% njihove zajedničke varijance, i definirale homogen niz čestica zadovoljavajuće pouzdanosti ($\alpha = .87$), u daljim analizama korištena je prosječna procjena učestalosti svih osam ponašanja kao pokazatelj percipirane učestalosti partnerova negativnog ponašanja. Dobivene vrijednosti u cijelom uzorku varirale su u rasponu od 0 do 3.4. Prosječna procjena učestalosti negativnog ponašanja partnera ($M=1.3$, $\sigma=.695$) pokazuje da je opća razina takvog ponašanja bračnog partnera kod ove skupine ispitanika, prema njihovoj vlastitoj procjeni, u prosjeku relativno rijetko iskustvo. Muškarci i žene u našem uzorku nisu se značajno razlikovali po percipiranoj učestalosti partnerova negativnog ponašanja ($t=.680$, $p=.50$).

Rezultati i diskusija

Prije analize efekata učestalosti partnerova negativnog ponašanja, u obradi prikupljenih podataka željeli smo provjeriti konzistentnost naših rezultata s rezultatima prethodnih istraživanja. Stoga smo najprije analizirali samo povezanosti između korištenih mjera pojedinih atribucija negativnog

ponašanja i kvalitete braka, dok smo njihove relacije s procjenama učestalosti, kao i efekte razine učestalosti na njihovu uzajamnu vezu, analizirali nakon toga.

Korelacije između mjera kvalitete braka i atribucija negativnog ponašanja

Dobiveni koeficijenti korelacije između korištenih mjera bračne usklađenosti i atribucija negativnog partnerovog ponašanja prikazani su u Tablici 2.

Tablica 2. *Korelacije između korištenih mjera zadovoljstva brakom, atribucija i učestalosti partnerova negativnog ponašanja (N=202)*

	1	2	3	4	5	6	7
UPITNIK ATRIBUCIJA U VEZI							
1. Subskala internalnosti uzroka							
2. Subskala stabilnosti uzroka	,76						
3. Subskala globalnosti uzroka	,64	,72					
4. Subskala intencionalnosti ponašanja	,58	,63	,57				
5. Subskala sebične motiv. ponašanja	,52	,61	,57	,92			
6. Subskala krivnje	,53	,49	,56	,58	,63		
7. PROCJENE UČESTALOSTI PONAŠANJA	,39	,48	,35	,47	,43	,31	
8. UPITNIK BRAČNE USKLAĐENOSTI	-,40	-,48	-,37	-,49	-,48	-,30	-,62

Napomena: Sve su korelacije značajne na razini rizika manjoj od 1%

Kao što se može vidjeti, sve su korelacije između rezultata na subskalama Upitnika atribucija u vezi značajne i pozitivne. Sukladno zapažanjima iz nekih prethodnih primjena ovog upitnika (Fincham i Bradbury, 1992), korelacija između subskala intencionalnosti i sebične motiviranosti partnerova ponašanja vrlo je visoka i upućuje na mogućnost da se kao pokazatelj percipirane odgovornosti partnera koristi i kompozit ovih dviju subskala. Povezanosti ovih subskala sa subskalama kauzalnih atribucija i krivnje su niže, što je u skladu s konceptualnim razlikovanjem ovih triju vrsta atribucija. Međutim, usporedba

korelacija između subskala kauzalnih atribucija s njihovim korelacijama s mjerama atribucija odgovornosti i krivnje, sugerira da se kauzalne atribucije empirijski zapravo ne izdvajaju tako jasno kao zaseban tip atribucija koji bi se, k tome, mogao jasno odvojiti od atribucija odgovornosti. U svakom slučaju, naši rezultati govore u prilog mišljenju nekih autora da je kauzalne atribucije ponašanja u vezi ipak opravdanije mjeriti zasebno nego koristiti neku kompozitnu mjeru (Bradbury i Fincham, 1990). Konačno, za razliku od nekih prethodnih nalaza o visokoj povezanosti krivnje i odgovornosti partnera za negativno ponašanje (v. Fincham i Bradbury, 1992), u ovoj skupini subskala krivnje tek je u umjereno visokim korelacijama sa subskalama intencionalnosti i sebičnosti ponašanja, koje su, k tome, podjednako visoke kao i korelacije sa subskalama kauzalnih atribucija (jedini izuzetak je značajno veća korelacija sa subskalom sebične motiviranosti, nego sa subskalom stabilnosti uzroka negativnog ponašanja partnera, $p=.02$).

Nadalje, iz Tablice 2 može se vidjeti da su rezultati na svim subskalama atribucija negativnog ponašanja u umjereno visokoj negativnoj korelaciji s rezultatima na Upitniku bračne usklađenosti. Drugim riječima, ispitanici koji svoj brak procjenjuju usklađenijim manje su skloni negativno ponašanje partnera atribuirati internalnim, stabilnim i globalnim uzrocima i manje su skloni percipirati ga kao intencionalno, sebičnim interesima motivirano ponašanje koje zavređuje prijekor. Dobiveni obrazac povezanosti je, prema tome, još jedna empirijska potpora pretpostavci da je manje zadovoljstvo brakom povezano s korištenjem specifičnog obrasca atribucija negativnog ponašanja partnera.

Tablica 3. *Doprinos pojedinih subskala na Upitniku atribucija u vezi objašnjavanju varijance rezultata na Upitniku bračne usklađenosti*

Prediktor	β	p
Internalnost uzroka	-,04	,71
Stabilnost uzroka	-,28	,01
Globalnost uzroka	,01	,90
Intencionalnost ponašanja	-,14	,38
Sebična motiviranost ponašanja	-,22	,17
Partnerova krivnja	,07	,41
$R^2=.30, p=.00$		

Kakva je relativna važnost pojedinih (tipova) atribucija u predikciji bračnog zadovoljstva, odnosno subjektivne kvalitete braka? Kao što se može vidjeti iz Tablice 3, koja prikazuje rezultate regresijske analize rezultata na Upitniku bračne usklađenosti u kojoj su simultano u skup prediktora uključene sve ispitivane atribucije, korištene mjere atribucija negativnog ponašanja objašnjavaju oko 30% varijance rezultata na Upitniku bračne usklađenosti, ali značajan doprinos predikciji imaju samo rezultati na subskali stabilnosti uzroka negativnog ponašanja. Prediktivna efikasnost ove dimenzije kauzalnih atribucija vjerojatno reflektira važnost koju u procjeni kvalitete vlastitog braka i zadovoljstva brakom može imati percepcija vjerojatnosti promjene uzroka negativnih događaja: što je netko skloniji negativne događaje pripisivati faktorima koji su stabilni, to je manje zadovoljan svojim brakom. Takve atribucije, naime, impliciraju da dato ponašanje vjerojatno nije neki prolazni događaj, odnosno reduciraju očekivanje (u ovom slučaju vjerojatno poželjne) promjene u partnerovu ponašanju.

Statistički se ovaj rezultat može pripisati značajnim i relativno visokim povezanostima subskale kauzalne stabilnosti s rezultatima na ostalim subskalama Upitnika atribucija u vezi. U svakom slučaju, očito je da procjene stabilnosti uzroka negativnog ponašanja ekstrahiraju onaj dio varijance ostalih procjena negativnog ponašanja koji je odgovoran za njihovu vezu sa zadovoljstvom brakom. Kako se takav obrazac može objasniti?

Iako procjene stabilnosti uzroka same po sebi ne moraju implicirati poziciju percipiranog uzroka i na drugim dimenzijama (tj. ne govore ništa o njegovu lokusu i globalnosti), važno je uočiti da su rezultati na subskalama kauzalnih atribucija u značajnim i relativno visokim korelacijama. Pritom su ispitanici koji su skloniji procjeni stabilnosti uzroka negativnog ponašanja partnera istodobno skloniji i procjeni da je osnovni uzrok takvog partnerova ponašanja u njemu samome, te da utječe i na druga područja veze. Ovakav obrazac povezanosti sugerira da prediktivna efikasnost kauzalne stabilnosti može reflektirati važnost koju u procjeni kvalitete braka može imati prosudba da je uzrok u *stabilnim karakteristikama samog partnera*. U prilog tome govori i činjenica da je nakon izbacivanja subskale stabilnosti uzroka iz skupa prediktora pad u proporciji objašnjene varijance zadovoljstva brakom značajan ali zapravo malen ($R^2_{ch} = -.02, p = .01$) i da najveći (i jedini značajan) doprinos u predikciji imaju procjene internalnosti uzroka ($\beta = .09, p = .05$).

Za razliku od kauzalnih atribucija, atribucije odgovornosti i krivnje pokazale su se u ovom istraživanju relativno neefikasnim prediktorima rezultata na Skali bračne usklađenosti. Iako su njihove bivarijatne povezanosti s

rezultatima na ovoj skali značajne i očekivanog smjera, te zajedno objašnjavaju značajnu proporciju njihove varijance ($R^2=.25$, $p=.00$), nijedna od ove tri subskale atribucija odgovornosti i krivnje zapravo nema i statistički značajan doprinos predikciji tih rezultata (svi $p>.05$). To bi moglo značiti da veza između ovih atribucija i bračnog zadovoljstva nije neposredna. Jedna je mogućnost, na koju upućuju rezultati prethodno opisane regresijske analize, da u toj vezi posreduju zapravo kauzalne atribucije partnerova ponašanja. To, čini se, vrijedi prvenstveno za atribucije krivnje: kad se statistički kontroliraju kauzalne atribucije, korelacija subskale krivnje s Upitnikom bračne usklađenosti je praktično nulta ($r_{12.3}=-.06$, $p=.40$). Povezanosti bračne usklađenosti s mjerama atribucija odgovornosti nakon parcijalizacije kauzalnih atribucija ostaju značajne (za subskalu intencionalnosti: $r_{12.3}=-.26$, $p=.00$; za subskalu sebične motiviranosti ponašanja: $r_{12.3}=-.27$, $p=.00$), ali su i značajno niže od njihovih bivarijantnih povezanosti s rezultatima na Skali bračne usklađenosti (oba $p<.05$). Međutim, vrijedi i obrnuto: kad se kontroliraju atribucije odgovornosti i krivnje, povezanost rezultata na Skali bračne usklađenosti s rezultatima na subskalama kauzalnih atribucija značajno se reducira (svi $p<.01$), a u slučaju subskale globalnosti uzroka, parcijalna korelacija je i neznačajna (internalnost uzroka: $r_{12.3}=-.17$, $p=.01$; stabilnost uzroka: $r_{12.3}=-.26$, $p=.00$; globalnost uzroka: $r_{12.3}=-.13$, $p=.07$).

Prema tome, neefikasnost odgovornosti i krivnje u predikciji subjektivne kvalitete braka ne može se (barem ne u cijelosti) pripisati njihovoj vezi s kauzalnim atribucijama. Ovo je važno istaknuti zato što je u procjeni relevantnosti nekih atribucijskih modela u tumačenju atribucija u braku važno pitanje sukladnosti nalaza o atribucijskim procesima u braku s osnovnim postavkama tih modela. Primjerice, Weiner (1995) u svom tumačenju afektivnih i bihevioralnih posljedica atribucija razlikuje njihove distalne (kauzalne atribucije) i proksimalne (prosudbe o odgovornosti) odrednice. Međutim, u procjeni sukladnosti dobivenih rezultata s ovim tumačenjem važno je istaknuti da način na koji su u Upitniku atribucija u vezi operacionalno definirani konstrukti kauzalnih atribucija, odgovornosti i krivnje zapravo ne odgovaraju u potpunosti Weinerovoj definiciji ovih konstrukata. Na primjer, atribucije odgovornosti (koje Weiner radije naziva prosudbama o odgovornosti pojedinca, dok termin atribucije koristi kad je riječ o kauzalnim prosudbama) u Weinerovu su modelu određene prvenstveno percepcijom lokusa i kontrolabilnosti uzroka (kauzalna dimenzija koju Upitnik atribucija u vezi ne mjeri), dok o intencionalnosti i sebičnim interesima Weiner govori u vezi s tzv. olakotnim okolnostima koje se mogu razmatrati pri donošenju prosudbe o odgovornosti.

Također, krivnja je po Weinerovu tumačenju konglomerat kognitivne (prosudba o odgovornosti) i afektivne (srdžba) reakcije na opaženo ponašanje. Način na koji je krivnja definirana u Upitniku atribucija u vezi, međutim, ne odražava direktno niti jednu od ovih komponenti. U svakom slučaju, zapažanje autora Upitnika atribucija u vezi da se u braku često ne pravi razlika između odgovornosti i krivnje (Fincham i Bradbury, 1992), nije inkompatibilno Weinerovu tumačenju, ali nije ni objašnjenje zašto se njihove mjere fokusiraju samo na neke njihove antecedente (u slučaju odgovornosti) ili čak posljedice (u slučaju krivnje).

Zbog svega navedenog smatramo da bi se Upitnik atribucija u vezi mogao i trebao poboljšati tako da se uključe ne samo procjene kontrolabilnosti uzroka partnerova ponašanja, procjene same odgovornosti, te srdžbe i/ili krivice partnera već i procjene vlastite odgovornosti i krivice. Naime, zasebne analize relacije subskala na Upitniku atribucija u vezi i Upitnika bračne usklađenosti u skupinama muških i ženskih ispitanika pokazale su da su povezanosti kauzalnih i ostalih atribucija značajno izraženije kod muškaraca nego kod žena⁵. Sukladno jednom tumačenju, po kome atribucije negativnog ponašanja reflektiraju (ne)spremnost pojedinca da podijeli odgovornost za negativne događaje u braku (Baucom i sur., 1989), ova razlika može upućivati da su žene sklonije takvoj podjeli odgovornosti. Naši rezultati ipak ne omogućuju da se u vezi s tim izvede pouzdan zaključak jer Upitnik atribucija u vezi ne sadrži čestice kojima bi se direktno mjerila percepcija vlastitog kauzalnog doprinosa takvom ponašanju i vlastite odgovornosti za takve negativne događaje. U nekom od budućih istraživanja bilo bi svakako zanimljivo provjeriti razlikuju li se muškarci i žene po spremnosti da podijele odgovornost za negativne događaje u braku i/ili da u kauzalnoj analizi takvih događaja razmotre različite moguće uzroke te u kakvom su odnosu ta spremnost i kvaliteta braka.

Konačno, sugerirana modifikacija Upitnika atribucija u vezi omogućila bi provjeru i nekih pretpostavki u vezi s atribucijskim korelatima depresije i bračnog nezadovoljstva. Na primjer, Bradbury i Fincham (1990) navode da bi depresivnost trebala biti povezana s tendencijom samookrivljavanja ali ne okrivljavanja partnera za negativne događaje u braku, dok bi za nezadovoljstvo brakom vrijedilo obrnuto.

---

⁵ Rezultati ovih analiza bit će prikazani u posebnom radu, u kome se detaljnije bavimo i relacijama atribucija i bračne usklađenosti s depresivnošću.

Utjecaj učestalosti negativnog ponašanja na odnos između subjektivne kvalitete braka i atribucija negativnog ponašanja

Kao što se može vidjeti iz Tablice 2, učestalost negativnog ponašanja, definirana kao prosječna vrijednost procjena učestalosti osam negativnih ponašanja opisanih u Upitniku atribucija u vezi, u značajnoj je i očekivanoj vezi i s rezultatima na Upitniku bračne usklađenosti, kao i s rezultatima na svim subskalama Upitnika atribucija u vezi. Konkretno, dobiveni obrazac korelacija pokazuje da su ispitanici koji su, prema vlastitoj procjeni, tijekom posljednjih mjesec dana češće doživjeli negativna ponašanja partnera opisana u Upitniku atribucija u vezi, u prosjeku nezadovoljniji svojim brakom i skloniji atribuirati takvo ponašanje internalnim, stabilnim i globalnim uzrocima te namjeri i sebičnim interesima partnera, kao i prosudbi da njihov partner zavređuje prijekor zbog takva ponašanja.

S obzirom na ove povezanosti, koje variraju u rasponu od relativno slabe (krivnja) do umjereno visoke (intencionalnost, sebična motiviranost i stabilnost uzroka te zadovoljstvo brakom), postavlja se pitanje da li i u kojoj mjeri dobivene povezanosti atribucija i bračnog zadovoljstva reflektiraju zapravo njihovu vezu s percipiranom učestalošću takvog ponašanja, odnosno da li atribucije negativnog ponašanja doprinose predikciji bračnog zadovoljstva neovisno o učestalosti tog ponašanja. Da bismo odgovorili na ova pitanja, analizirali smo povezanosti atribucija i bračne usklađenosti nakon kontrole njihove povezanosti s procjenama učestalosti, a njihov relativni doprinos predikciji bračne usklađenosti analiziran je postupkom regresijske analize u kojoj su simultano u skup prediktora uključene atribucije i učestalost negativnog ponašanja. Rezultati ovih analiza prikazani su u tablici 4.

Tablica 4. *Doprinos pojedinih atribucija i učestalosti negativnog ponašanja predikciji rezultata na Upitniku bračne usklađenosti*

	β	p	$r_{12.3}^+$
Internalnost uzroka	-,04	,61	-,22**
Stabilnost uzroka	-,11	,25	-,27**
Globalnost uzroka	-,01	,86	-,22**
Intencionalnost ponašanja	,01	,91	-,28**
Sebična motiviranost ponašanja	-,24	,08	-,30**
Partnerova krivnja	,08	,27	-,14**
Učestalost ponašanja	-,48	,00	,47**
$R^2 = .45, p = .00$			

+ - u analizi parcijalnih korelacija pojedinih atribucija i bračne usklađenosti kontrolirana je samo njihova povezanost s učestalošću (a ne i s drugim atribucijama)

** - $p < .01$; * - $p < .05$

Kao što se može vidjeti, sve parcijalne korelacije između korištenih mjera atribucija i kvalitete braka su značajne. Međutim, ova statistička kontrola učestalosti negativnog ponašanja rezultirala je značajnim reduciranjem njihovih povezanosti (svi $p < .05$). No vrijedi i obrnuto: iako učestalost i nakon kontrole atribucija ostaje u umjereno visokoj negativnoj vezi sa bračnom uklađenošću, ta je parcijalna korelacija statistički značajno niža od bivarijatne povezanosti među ovim varijablama ($p = .02$).

Prema tome, može se zaključiti da naši rezultati pokazuju kako učestalost negativnog ponašanja doista može imati ulogu medijatora u vezi atribucija tog ponašanja i subjektivne kvalitete braka, ali i to da je – u manjoj mjeri – moguće i obrnuto. Međutim, i atribucije i, posebno, učestalost negativnog ponašanja dijele s kvalitetom braka i jedan dio varijance koji je neovisan o njihovoj uzajamnoj vezi.

Jedna od osnovnih pretpostavki ovog istraživanja bila je da učestalost negativnog ponašanja može biti i moderator povezanosti atribucija i kvalitete braka. Da bismo ovu pretpostavku provjerili, podijelili smo naše ispitanike u dvije skupine na osnovi centralne vrijednosti procjena učestalosti negativnog ponašanja ($C = 1.25$) te smo u svakoj skupini zasebno analizirali korelacije između Skale bračne usklađenosti i pojedinih subskala na Upitniku atribucija u vezi. Dobiveni koeficijenti korelacija prikazani su u Tablici 5.

Tablica 5. *Korelacije pojedinih subskala Upitnika atribucija u vezi sa Skalom bračne usklađenosti u skupinama ispitanika s relativno visokom (>1.25) i relativno niskom (<1.25) percipiranom učestalošću partnerova negativnog ponašanja*

Subskala Upitnika atribucija u vezi	<i>učestalost partnerova negativnog ponašanja</i>	
	VISOKA (N=92)	NISKA (N=95)
Internalnost uzroka	-,34**	-,15
Stabilnost uzroka	-,44**	-,23*
Globalnost uzroka	-,39**	-,20*
Intencionalnost ponašanja	-,47**	-,23*
Sebična motiviranost ponašanja	-,49**	-,23*
Partnerova krivnja	-,42**	-,05

** - $p < .01$; * - $p < .05$

Kao što se može vidjeti, u skupini ispitanika čiji su se partneri, prema njihovoj vlastitoj procjeni, relativno rijetko ponašali na opisane načine, dobivene su općenito slabije, a u nekim slučajevima i neznačajne povezanosti atribucija i bračnog zadovoljstva. U slučaju atribucija stabilnom uzroku, atribucija odgovornosti (tj. subskale intencionalnosti i sebične motiviranosti partnerova ponašanja) i atribucija krivnje razlika u dobivenim korelacijama s Upitnikom bračne usklađenosti je statistički značajna ($p < .05$), dok se korelacije i parcijalne korelacije dobivene za preostale dvije subskale kauzalnih atribucija značajno razlikuju uz nešto veći nivo rizika (8%).

Ovakav obrazac rezultata u skladu je s našim očekivanjem da su individualne razlike u bračnom zadovoljstvu u neposrednijoj vezi s atribucijama partnerova negativnog ponašanja prvenstveno onda kad je opća razina takva ponašanja srazmjerno visoka. Kao što smo rekli u uvodnom dijelu, to bi moglo sugerirati da ishod atribucijske analize ozbiljnije utječe na percepciju bračne usklađenosti zapravo tek kad su takva ponašanja prema procjeni samog pojedinca relativno učestala. Mišljenja smo da je ovo važan nalaz, koji upućuje na potrebu da se u budućim istraživanjima relacije atribucija i bračnog zadovoljstva kontrolira (percipirana) učestalost ponašanja za koja se donose atribucije, posebice ako se pritom koristi neki standardni skup hipotetskih ponašanja, kao što je slučaj kod Upitnika atribucija u vezi. Premda će, na primjer, percipirana učestalost negativnih ponašanja vjerojatno biti veća kod onih koji su nezadovoljniji svojim brakom, naši rezultati sugeriraju da ona neće doprinosti samo tendenciji "maladaptivnih" atribucija već i njihovoj vezi sa bračnim zadovoljstvom. Pouzdaniji zaključak o tome mogao bi se, naravno,

izvesti u istraživanju s longitudinalnim nacrtom u kome bi se, k tome, mogla kontrolirati i inicijalna razina negativnog ponašanja, odnosno utjecaj promjene u razini takva ponašanja i na zadovoljstvo i na atribucijske procese, kao i na njihovu povezanost. Konačno, iako se u literaturi navodi da se relacije bračnog zadovoljstva i atribucija hipotetskih ponašanja partnera ne razlikuju od onih koje su utvrđene za atribucije stvarnog partnerova ponašanja (Bradbury i Fincham, 1990), bilo bi zanimljivo utvrditi da li dobiveni efekt učestalosti negativnog ponašanja na tu vezu vrijedi i onda kad se mjere atribucije stvarnog partnerova ponašanja i/ili kad se kao pokazatelj razine negativnog ponašanja partnera koriste neki drugi kriteriji, poput učestalosti negativnog ponašanja tijekom bračne interakcije koju su registrirali nezavisni promatrači.

Zaključak

U ovom radu prikazani su rezultati prvog našeg istraživanja u kome je sustavnije ispitivan odnos percipirane kvalitete braka i atribucija partnerova ponašanja. Osim što potvrđuju nalaz prethodnih istraživanja o povezanosti tendencije tzv. maladaptivnih atribucija partnerova negativnog ponašanja s manjom percipiranom kvalitetom braka, naši rezultati pokazuju također da percipirana učestalost takva ponašanja nije samo medijator već i moderator povezanosti atribucija i kvalitete braka. Konkretno, utvrdili smo da je ta povezanost izraženija u onih koji razinu takvog partnerova ponašanja procjenjuju kao relativno visoku. To može sugerirati da postoji neka kritična granica razine partnerova negativnog ponašanja do koje atribucije tog ponašanja zapravo nemaju značajniji utjecaj na evaluaciju kvalitete braka. Međutim, kao što smo detaljnije obrazložili u prethodnom odjeljku, pouzdaniji zaključak o tome mogao bi se izvesti samo na osnovi longitudinalnog istraživanja.

U vezi s nacrtom ovog istraživanja važno je također istaknuti da je provedeno u skupini u kojoj je trajanje braka variralo u relativno velikom rasponu. Iako su statističke kontrole trajanja braka pokazale da su dobivene povezanosti između mjera kvalitete braka, atribucija i učestalosti partnerova negativnog ponašanja neovisne o trajanju braka, to ne umanjuje važnost provjere dobivenih rezultata i, naročito, ne otklanja razloge zbog kojih bi trebalo ispitati efekt *promjene* u razini negativnog ponašanja na atribucije i percipiranu kvalitetu braka, odnosno njihovu uzajamnu vezu.

U ovom su istraživanju, koliko je poznato, prvi put u nas primijenjeni Upitnik bračne usklađenosti i Upitnik atribucija u vezi. Unatoč svojoj sadržajnoj

kompleksnosti, Upitnik bračne usklađenosti pokazao se jednodimenzionalnom i pouzdanom mjerom konstrukta bračne usklađenosti te se može preporučiti kad se osim globalne evaluacije braka (zadovoljstva brakom) želi obuhvatiti i percepcija različitih mikroprocessa, poput stupnja slaganja oko različitih pitanja, načina rješavanja konflikata itd. (v. Čubela, 2002). Međutim, kad je riječ o Upitniku atribucija u vezi, pri njegovu eventualnom korištenju u mjerenju različitih (tipova) atribucija u braku, valjalo bi prethodno razmotriti da li njegove subskale i svojim sadržajem a ne samo nazivom odgovaraju interesu istraživača. Naše je mišljenje da bi uz određene modifikacije (posebice u mjerenju percipirane odgovornosti i krivice za negativne događaje u braku) ovaj upitnik omogućio izvođenje preciznijih i valjanijih zaključaka o ulozi koju specifične prosudbe u vezi s partnerskim ponašanjem (prosudbe o uzrocima, o odgovornosti i krivici) imaju u predikciji kvalitete braka.

Literatura

- BAUCOM, D. H., SAYERS, S. L., DUHE, A. (1989): Attributional Style and Attributional Patterns Among Married Couples, *Journal of Personality and Social Psychology*, 56 (4), 596-607.
- BRADBURY, T. N., BEACH, S. R. H., FINCHAM, F. D., NELSON, G. M. (1996): Attributions and Behavior in Functional and Dysfunctional Marriages, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64 (3), 569-576.
- BRADBURY, T. N., FINCHAM, F. D. (1990): Attributions in Marriage: Review and Critique, *Psychological Bulletin*, 107, 3-33.
- BREHM, S. (1992): *Intimate Relationships*, New York, McGraw-Hill.
- ČUBELA, V. (2002): Upitnik bračne usklađenosti, U: K. LACKOVIĆ-GRGIN, A. PROROKOVIĆ, V. ČUBELA, Z. PENEZIĆ (ur.): *Zbirka psihologijskih skala i upitnika I*. (str.83-86), Filozofski fakultet u Zadru.
- DUCK, S. (1998): *Human Relationships*, London: Sage.
- FINCHAM, F. D., BEACH, S. R., BAUCOM, D. H. (1987): Attribution Processes in Distressed and Nondistressed Couples: Self-Partner Attribution Differences, *Journal of Personality and Social Psychology*, 52 (4), 739-748.
- FINCHAM, F. D., BRADBURY, T. N. (1992): Assessing Attributions in Marriage: The Relationship Attribution Measure, *Journal of Personality and Social Psychology*, 62 (3), 457-468.

- FREESTON, M. H., PLÉCHATY, M. (1997): Reconsideration of The Locke-Wallace Marital Adjustment Test: Is it still relevant for the 1990s? *Psychological Reports*, 81, 419-434.
- HEWSTONE, M., FINCHAM, F. (1996): Attribution Theory: Basic Issues and Applications, U: M. HEWSTONE, W. STROEBE, G. M. STEPHENSON (ur.): *Introduction to Social Psychology: A European Perspective* (str. 167-204), Oxford, Blackwell Publishers.
- HOLTZWORTH-MUNROE, A., JACOBSON, N. S. (1985): Causal Attributions of Married Couples: When Do They Search for Causes? What Do They Conclude When They Do? *Journal of Personality and Social Psychology*, 48 (6), 1398-1412.
- KARNEY, B. R., BRADBURY, T. N. (1995): The Longitudinal Course of Marital Quality and Stability: A Review of Theory, Method and Research, *Psychological Bulletin*, 118 (1), 3-34.
- KARNEY, B. R., BRADBURY, T. N., FINCHAM, F. D., SULLIVAN, K. T. (1994): The Role of Negative Affectivity in the Association Between Attributions and Marital Satisfaction, *Journal of Personality and Social Psychology*, 66 (2), 413-424.
- KLUWER, E. S. (2000): Marital Quality, U: R. M. MILARDO, S. DUCK (ur.) *Families as Relationships* (str. 59-78). Chichester, John Wiley & Sons.
- LAUGHREA, K., BÉLANGER, C., WRIGHT, J., MCDUFF, P. (1997): L'étude de la colère au sein des relations conjugales, *Journal International de Psychologie*, 32 (3), 155-167.
- PLÉCHATY, M., FREESTON, M., BRAULT, M. (1994): Fondements Théoriques et Méthodologiques du Curriculum Vitae Conjugal (C.V.C.), *Journal de Thérapie Comportementale et Cognitive*, 4 (2), 36-47.
- VEROFF, J., YOUNG, A., COON, H. M. (2000): The Early Years of Marriage, U: R. M. MILARDO, S. DUCK (ur.): *Families as Relationships* (str. 19-38). Chichester: John Wiley & Sons.
- WEINER, B. (1995): *Judgments of Responsibility: A Foundation for a Theory of Social Conduct*, New York, The Guilford Press.

*Vera Čubela, Andrea Rakić: THE RELATIONSHIP BETWEEN
ATTRIBUTIONS FOR PARTNER'S NEGATIVE BEHAVIOR AND
SUBJECTIVE QUALITY OF MARRIAGE
Effect of the Frequency of Partner's Negative Behavior*

S u m m a r y

The aim of the study presented in this paper was to examine if the perceived frequency of a partner's negative behavior moderates the association between lower marital satisfaction and the tendency to attribute partner's negative behavior to internal, stable and global causes, and to perceive him/her as responsible and blameworthy for such behavior (Hewstone and Fincham, 1996). Participants were 99 men and 103 women who have been married on average about 4 years. Along with the subjective quality of marriage, as assessed with the *Marital Adjustment Test* (Locke and Wallace, 1959) and attributions of partner's negative behavior measured by the *Relationship Attribution Measure* (RAM, Fincham and Bradbury, 1992), we also assessed the frequency of the negative behavior presented in the RAM.

In line with our hypothesis, the negative relationship between the level of marital adjustment and the mentioned pattern of attributions for the negative behavior of one's marital partner was more pronounced in the group of respondents who reported relatively higher frequency of such negative behavior in their marriage during the last month. After controlling this level of one's partner negative behavior, the correlations between particular attributions and marital adjustment were significantly reduced but remained significant. Among the attributions assessed by RAM, the strongest predictor of marital adjustment proved to be causal attributions of negative behavior, and particularly causal stability. Relative inefficacy of attributions of responsibility and blame for the negative behavior in explaining the variance of marital adjustment was interpreted in terms of the appropriateness of their operationalisations in the RAM.

KEY WORDS: quality of marriage, marital satisfaction, causal attributions, responsibility, blam